

SUOSITUS TUTKINTOJEN KANSALLISEN VIITEKEHYKSEN (NOF) JA TUTKINTOJEN YHTEISTEN KOMPETENSSIEN SOVELTAMISESTA AMMATTIKORKEAKOULUISSA

Työryhmä:

Pekka Auvinen (PKAMK), Johanna Heikkilä (JAMK), Hanna Ilola (ARENE ry.), Outi Kallioinen (Laurea),
Timo Luopajarvi (ARENE ry.), Katariina Rajj (Laurea), Janne Roslöf (Turun AMK)

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto

Sisällysluettelo

Esittely	3
Eurooppalainen tutkintojen ja osaamisen viitekehys	
European Qualifications Framework (EQF).....	3
Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys	
National Qualifications Framework (NQF)	4
NQF, Taso 6	
Ammattikorkeakoulututkinto ja alempi korkeakoulututkinto	4
NQF, Taso 7	
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto.....	5
 AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN YHTEISET KOMPETENSSIT	
Koulutusohjelmakohtaiset ja yhteiset kompetenssit.....	6
ARENE ry:n suositus ammattikorkeakoulututkintojen yhteisiksi kompetensseiksi.....	7
Lähteet	9

23.2.2010

Esittely

Tämän soveltamissuosituksen tavoitteena on edistää ammattikorkeakoulujen yhteistä näkemystä siitä, miten kansallisessa tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysessä (National Qualifications Framework, NQF) esitetyt osaamistasokuvaukset sovelletaan opetussuunnitelmatyössä, osaamisprofiilien laadinnassa ja osaamisen arvioinnissa.

Suosituksen alussa on kuvattu eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten ja Suomen kansallisen viitekehysten pääpiirteitä ja lopussa on esitetty niiden pohjalta muokattu suositus ammattikorkeakoulututkintojen yhteisistä kompetensseista. Suositus on laadittu pääosin ARENE:n koulutusohjelmaprojektin yhteydessä toimineen työryhmän työnä. Valmistelutyössä on hyödynnetty myös ryhmän jäsenien omista ammattikorkeakouluista ja työelämän edustajilta saatua palautetta. Suosituksen pohjana on käytetty ARENE ry:n vuonna 2006 antamaa suositusta tutkintojen yhteisistä kompetensseista (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2007).

Eurooppalainen tutkintojen ja osaamisen viitekehys European Qualifications Framework (EQF)

Bolognan prosessin ja Lissabonin sopimuksen tavoitteena on eurooppalaisen korkeasteen koulutusalueen muodostaminen vuoteen 2010 mennessä. Tavoitteena on mahdollistaa jäsenmaiden korkeakoulujen opetussuunnitelmien yhteneväisyys niin, että osaamistasojen vertailtavuus helpottuu ja opiskelijoiden sekä työntekijöiden liikkuminen maasta toiseen saadaan joustavaksi. Lisäksi opiskelijoiden osaamisen tunnistaminen selkiintyy eikä heidän tarvitse toistaa aiemmin oppimaansa opiskelupaikan vaihtuessa. Tavoitteena on myös lisätä eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukykyä ja vetovoimaa muihin maanosiin verrattuna. Tavoitteeseen pyritään mm. yhdenmukaistamalla tutkintorakenteet ja kehittämällä laadunhallintaa.

Tutkintojen vertailtavuuteen ja tunnustamiseen liittyvät kysymykset ovat olleet Bolognan prosessissa keskeisesti esillä. Yhtenä tutkintojen läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta edistävänä asiana on pidetty korkeakoulututkintojen viitekehysä. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF) on yhteinen eurooppalainen viitejärjestelmä, jonka avulla eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehysä kytketään toisiinsa. EQF:n kahdeksan (8) tasoa kattavat kaikki tutkinnot perustasosta edistyneeseen tasoon. Elinikäisen oppimisen edistäjänä EQF sisältää kaikki yleissivistävän, ammatillisen ja akateemisen koulutuksen tutkintotasot. Lisäksi viitekehyseseen sisältyvät perus- ja jatkokoulutuksessa hankitut tutkinnot. Kunkin tason pitäisi periaatteessa olla saavutettavissa erilaisten koulutus- ja uravalintojen kautta.

Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehysessä (EQF) viitetasot perustuvat oppimistuloksiin, jotka kuvataan tietoina (*knowledge*), taitoina (*skills*) ja pätevyytenä (*competences*). Kukin kahdeksasta tasosta on määritelty kuvailemalla oppimistulokset, jotka olennaisesti liittyvät kyseisen tason tutkintoihin missä tahansa tutkintojärjestelmässä. EQF:ssä keskitytään siihen, mitä tietyn tutkinnon suorittanut henkilö tietää, ymmärtää ja pystyy tekemään oppimisprosessin päätteeksi. Suosituksen mukaan painopisteen siirtäminen oppimistuloksiin mahdollistaa Euroopan koulutusjärjestelmien erojen

huomioimisen, koska ainoastaan panostuksiin (esimerkiksi opiskelun kesto) perustuva vertailu on vaikeaa. EQF voi auttaa yksittäisiä ihmisiä, joilla on runsaasti työelämässä tai muussa toiminnassa hankittua kokemusta, helpottamalla epävirallisen ja virallisen oppimisen tunnustamista. Painopisteen asettaminen oppimistuloksiin auttaa arvioimaan, vastaavatko hankitut oppimistulokset sisällöltään ja merkitykseltään virallisia tutkintoja.

EQF kiinnittää huomion oppimistuloksiin, joiden avulla voidaan saada yhteinen kieli tutkintojen kuvaamiselle, mikä lisää tutkintojen läpinäkyvyyttä ja merkittävyyttä. Mahdollisuutena on aito ja rehellinen oppimistuloksiin perustuva tutkintojen tarkastelu kaikkialla Euroopassa. Vaarana on, että eri maat soveltavat viitekehystä ja oppimistulosten kuvauksia hyvin eri tavoin, jolloin tutkintojen vertailu vaikeutuu. Haasteena on varmistaa keskinäinen luottamus kuvaamalla oppimistulokset niin selkeästi ja läpinäkyvästi, että eri järjestelmien kuvaukset ovat vertailukelpoisia.

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys National Qualifications Framework (NQF)

Kansallisen viitekehysten tarkoituksena on

- lisätä tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta
- parantaa tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä
- helpottaa koulutusjärjestelmässä liikkumista
- yhtenäistää ja lisätä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista
- konkretisoida elinikäisen oppimisen periaatetta ja korostaa oppimislähtöisyyttä ja oppimistuloksia korostavaa näkökulmaa koulutuksessa.

Suomen kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä kaikki tutkinnot on sijoitettu jollekin kahdeksasta viitekehysten vaatavuustasosta. Ammattikorkeakoulututkinnot on sijoitettu tasolle 6 ja yleisemmät ammattikorkeakoulututkinnot tasolle 7.

Kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä tasot 6 ja 7 sekä valtakunnalliset yhteiset kompetenssit kuvaavat ammattikorkeakoulusta valmistuvan opiskelijan osaamisen tasoa. NQF-tasokuvaukset sekä yhteiset kompetenssit on tarkoituksenmukaista sisällyttää integroidusti osaamispohjaisten opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Näiden tavoitteiden toteutumista arvioidaan osana normaalia oppimisprosessiin liittyvää, osaamisen arviointia. Arviointikriteerit laaditaan suhteessa tasokuvauksiin.

Tasojen edellyttämä osaaminen on kansallisen viitekehysten luonnoksessa kuvattu seuraavasti:

NQF, Taso 6

Ammattikorkeakoulututkinto ja alempi korkeakoulututkinto

Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen. Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat. Hallitsee edistyneet taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin, joita vaaditaan erikoistu-

neella ammatti-, tieteen- tai taiteenalalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi.

Kykenee johtamaan monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita tai kykenee työskentelemään itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä. Kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. Perusedellytykset toimia alan itsenäisenä yrittäjänä. Kykenee vastaamaan oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä.

Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä riittävästi suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle. Kykenee itsenäiseen kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.

NQF, taso 7

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto

Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana. Ymmärtää alan ja eri alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. Kykenee ratkaisemaan vaativia ongelmia tutkimus- ja/tai innovaatiotoiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja.

Kykenee työskentelemään itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä tai yrittäjänä. Kykenee johtamaan ja kehittämään monimutkaisia, ennakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. Kykenee johtamaan asioita ja/tai ihmisiä. Kykenee arvioimaan yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa. Kykenee kartuttamaan oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/tai vastaamaan muiden kehityksestä.

Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle. Kykenee vaativaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.

AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN YHTEISET KOMPETENSSIT

Koulutusohjelmakohtaiset ja yhteiset kompetenssit

Kompetenssit ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia, jotka kuvaavat tässä yhteydessä pätevyyttä, suorituspotentiaalia ja kykyä suoriutua ammattiin kuuluvista työtehtävistä. Suomen ammattikorkeakouluissa kompetenssien luokittelussa suositellaan käytettäväksi jakoa koulutusohjelmakohtaisiin (ammattilliseen) (*subject specific competences*) ja yhteisiin kompetensseihin (*generic competences*). Kompetenssien tavoitteena on olla selkeästi toisistaan erottuvia ja arvioitavissa olevia osaamiskokonaisuuksia.

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit muodostavat opiskelijan ammatillisen asiantuntijuuden kehittymisen perustan. Yhteiset kompetenssit ovat eri koulutusohjelmille yhteisiä osaamisalueita, mutta niiden erityispiirteet ja tärkeys voivat vaihdella eri ammateissa ja työtehtävissä. Yhteiset kompetenssit luovat perustan työelämässä toimimiselle, yhteistyölle ja asiantuntijuuden kehittymiselle.

Tavoiteltavien kompetenssien kehittymiseen voidaan koulutuksessa vaikuttaa sekä sisällöllisillä että toimintatapoihin liittyvillä pedagogisilla valinnoilla. Opetussisältöjen valinta tapahtuu ensisijaisesti koulutusohjelmakohtaisen substanssiosaamisen ehdoilla ja yleisten työelämävalmiuksien kehittyminen substanssiosaamisen oppimisen yhteydessä. Yleisten työelämävalmiuksien kehittämisessä erityisesti pedagogisilla ja oppimisympäristöihin liittyvillä ratkaisuilla on keskeinen merkitys.

Yhteisten kompetenssien osaamisalueiden kuvauksissa on otettu huomioon

- EQF ja NQF (luonnos)
- Lainsäädäntö
- Dublin Descriptors
- Tuning Competences
- Työelämän ennakoitua osaamisvaatimukset

Kuvauksissa on otettu huomioon ennakoitua osaamiseen kohdentuvat odotukset. Osaamistavoitteet on pyritty muotoilemaan entistä tiiviimmin ja ymmärrettävämmin siten, että niiden saavuttamista on mahdollista arvioida.

ARENE ry:n suositus ammattikorkeakoulututkintojen yhteisiksi kompetensseiksi

	Osaamisen kuvaus, ammattikorkeakoulututkinto	Osaamisen kuvaus, ylempi ammattikorkeakoulututkinto
OPPIMISEN TAIDOT	<ul style="list-style-type: none"> - osaa arvioida ja kehittää osaamistaan ja oppimistapojaan - osaa hankkia, käsitellä ja arvioida tietoa kriittisesti - kykenee ottamaan vastuuta ryhmän oppimisesta ja opitun jakamisesta 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa monipuolisesti ja tavoitteellisesti arvioida ja kehittää asiantuntijuuttaan - osaa hankkia, käsitellä, tuottaa ja arvioida tietoa kriittisesti ja eri alojen näkökulmista - kykenee ottamaan vastuuta yhteisön tavoitteellisesta oppimisesta
EETTINEN OSAAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> - kykenee ottamaan vastuun omasta toiminnastaan ja sen seurauksista - osaa toimia alansa ammattieettisten periaatteiden mukaisesti - osaa ottaa erilaiset toimijat huomioon työskentelyssään - osaa soveltaa tasa-arvoisuuden periaatteita - osaa soveltaa kestävän kehityksen periaatteita - kykenee vaikuttamaan yhteiskunnallisesti osaamistaan hyödyntäen ja eettisiin arvoihin perustuen 	<ul style="list-style-type: none"> - kykenee ottamaan vastuuta yhteisön toiminnasta ja sen seurauksista - osaa soveltaa alansa ammattieettisiä periaatteita asiantuntijana ja työelämän kehittäjänä - osaa tehdä ratkaisuja ottaen huomioon yksilön ja yhteisön näkökulmat - osaa edistää tasa-arvoisuuden periaatteiden toteutumista työyhteisössä - osaa edistää kestävän kehityksen periaatteiden ja yhteiskuntavastuun toteutumista - kykenee johtamaan yhteiskunnallisesti vaikuttavaa toimintaa eettisiin arvoihin perustuen

TYÖYHTEISÖOSAAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> - osaa toimia työyhteisön jäsenenä ja edistää yhteisön hyvinvointia - osaa toimia työelämän viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa - osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa oman alansa tehtävissä - kykenee luomaan henkilökohtaisia työelämäyhteyksiä ja toimimaan verkostoissa - osaa tehdä päätöksiä ennakoimattomissa tilanteissa - kykenee työn johtamiseen ja itsenäiseen työskentelyyn asiantuntijatehtävissä - omaa valmiuksia yrittäjyyteen 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa kehittää työyhteisön toimintaa ja työhyvinvointia - osaa kehittää työelämän monialaista viestintää ja vuorovaikutusta - osaa soveltaa tieto- ja viestintätekniikkaa tehtävissään - osaa luoda verkostoja ja kumppanuuksia - osaa johtaa ja uudistaa toimintaa monimutkaisissa ja ennakoimattomissa toimintaympäristöissä - kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä, johtamistehtävissä tai yrittäjänä
INNOVAATIO-OSAAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> - kykenee luovaan ongelmanratkaisuun ja työtapojen kehittämiseen - osaa työskennellä projekteissa - osaa toteuttaa tutkimus- ja kehittämishankkeita soveltaen alan olemassa olevaa tietoa ja menetelmiä - osaa etsiä asiakaslähtöisiä, kestäviä ja taloudellisesti kannattavia ratkaisuja 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa tuottaa uutta tietoa ja uudistaa toimintatapoja yhdistäen eri alojen osaamista - osaa johtaa projekteja - osaa johtaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeita sekä hallitsee tutkimus- ja kehitystoiminnan menetelmiä - osaa kehittää asiakaslähtöistä, kestäväää ja taloudellisesti kannattavaa toimintaa
KANSAINVÄLISTYMISSAAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> - omaa alansa työtehtävissä ja niissä kehitymisessä tarvittavan kieli- taidon - kykenee monikulttuuriseen yhteistyöhön - osaa ottaa työssään huomioon alansa kansainvälisyys-kehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia 	<ul style="list-style-type: none"> - kykenee kansainväliseen viestintään työtehtävissään ja toiminnan kehittämisessä - osaa toimia kansainvälisissä toimintaympäristöissä - osaa ennakoida kansainvälisyyskehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia omalla ammattialallaan

Lähteet

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. 2007.
Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä.
<http://www.pkamk.fi/ects/materiaali/Ammattikorkeakoulut%20Bolognan%20tiellä%20012007.pdf>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. 2009.
Rakennamme suomalaista hyvinvointia ja kilpailukykyä – vahvuutena käyttäjälähtöinen TKI-toiminta.

Asetus ammattikorkeakouluista (A352/2003). Suomen säädöskokoelma.

European Commission. 2008. European Qualification Framework for Lifelong Learning.
<http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm#doc>

González, J. & Wagenaar, R. (eds.). 2005. Tuning Educational Structures in Europe. Universities' contribution to the Bologna Process. Final Report. Phase Two. Bilbao: Universidad de Deusto. <<http://tuning.unideusto.org/tuningeu/>>

Laki ammattikorkeakouluista (L351/2003). Suomen säädöskokoelma

Opetusministeriö. 2009. Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009: 24.
<<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>>